

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HANIM KILIÇ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/1655)

Karar Tarihi: 4/11/2015

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

- Başkan** : Burhan ÜSTÜN
- Üyeler** : Serruh KALELİ
Nuri NECİPOĞLU
Hasan Tahsin GÖKCAN
Rıdvan GÜLEÇ
- Raportör Yrd.** : Bülent ALTINSOY
- Başvurucular** : 1. Hanım KILIÇ
2. Berivan KILIÇ
3. Süleyman KILIÇ
4. Gülbahar KILIÇ
5. Helin KILIÇ
6. Vedat KILIÇ
- Vekili** : Av. Rehşan Bataray SAMAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, başvurucuların yakınının hükümlü olarak bulunduğu cezaevinde hayatını kaybettiği olayda devletin gerekli önlemleri almaması ve ölüm olayına ilişkin etkili bir soruşturma yürütülmemesi nedenleriyle anayasal hakların ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 8/2/2013 tarihinde Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde başvurunun Komisyona sunulmasına engel teşkil edecek bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm Birinci Komisyonunca kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 4/11/2015 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) tarafından 2/7/2015 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunulan görüş, başvuruculara 14/7/2015 tarihinde tebliğ edilmiş; başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı beyanlarını 29/7/2015 tarihinde sunmuşlardır.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve UYAP aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvuruculardan Hanım Kılıç'ın eşi, diğer başvuru sahiplerinin ise babası olan Abdülvahit Kılıç (A.K.), kaldığı Diyarbakır D Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda 19/6/2012 tarihinde boğazını kesmek suretiyle intihara teşebbüs etmiştir.

8. Olay sonrası Diyarbakır Eğitim ve Araştırma Hastanesine kaldırılan A.K. tedavi sonrasında cezaevi idaresine verdiği 27/6/2012 tarihli dilekçede özetle intihar girişiminde bulunmasının cezaevinde kaldığı odada yaşadığı sıkıntılardan kaynaklandığını, beraber kaldığı kişilerce öldürülmek istendiğini anlayınca tuvalete kaçtığını ve orada bulduğu bir jilet ile boğazını kestiğini belirterek tedavisinin ardından can güvenliği için başka bir cezaevine sevkini istemiştir.

9. Anılan sevk talebi üzerine Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı, A.K.nin güvenlik nedeniyle Midyat M tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna naklinin yapılmasına karar vermiş ve hükümlünün konumuna uygun bir bölümde barındırılması gerektiğini Ceza İnfaz Kurumuna bildirmiştir.

10. A.K.nin, 28/6/2012 tarihinde nakledildiği Midyat M tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunun geçici hekimi tarafından yapılan ilk muayenesinde herhangi bir rahatsızlığına rastlanmamış ve kendisi de herhangi bir sağlık probleminin bulunduğu bahsetmemiştir.

11. Ceza İnfaz Kurumunda tek başına kalmak istediğini bildirmesi üzerine A.K., İdare ve Gözlem Kurulunun kararı ile üç ayrı koğuştan oluşan ikinci müşahede bölümünde koridorun sonunda bulunan odaya yerleştirilmiştir.

12. A.K. 29/6/2012 tarihinde saat 21.20 civarında gömleği ile demir parmaklıklara boynundan asılı şekilde ölü olarak bulunmuştur.

1. Ölüm Olayının Ardından Yürütülen Ceza Soruşturması Süreci

13. Ölüm olayının ardından yapılan olay yeri incelemesinde A.K.nin gömleği ile demir parmaklıklara boynundan asılı olduğu, gömlekle kendisini 202 santimetre yükseklikteki yere paralel uzanan demir parmaklıklara bağladığı, cesedin boynunda önceki intihar girişiminden kalan yaranın ası nedeniyle açılmış olduğu, yaranın kanamış ve kurumuş olduğu, ölenin kendisini, kendisine ait lacivert kısa gömlekle demir parmaklıklara astığı, gömleğin ters çevrildiği, sol ucunun demir parmaklıklara sabitlendiği, gömlek ucunun kolsuz bölümden halka yapılmak suretiyle bir kez boynuna dolandığının gözlendiği, ceplerinde veya kaldığı odada not ya da benzeri herhangi bir doküman bulunmadığı tespit edilmiştir.

14. Ölüm olayına ilişkin başlatılan soruşturma kapsamında ifadesi alınan hükümlü M.S.D. "yirmi gün önce terör suçlarından hükümlülerin bulunduğu koğuştan ayrılmak istediğini, bu koğuştan çıkarılarak müşahede bölümüne getirildiğini, 28/6/2012 günü öğleden sonra Abdülvahit'in müşahede bölümüne getirildiğini, koridorun sonundaki odaya yerleştirildiğini, o gün kendisi ile konuşmadığını, ertesi gün yani 29/6/2012 günü ise akşam saatlerinde Abdülvahit'e seslendiğini, nereden geldiğini ve niçin koğuştan kalmadığını sorduğunu, Diyarbakır'dan geldiğini, koğuştan kalmak istemediğini, koğuştan sıkıldığını ölenin kendisine anlattığını, nöbetçi memurların sürekli koridorda dolaştığını, zaman zaman da

Abdulahit'le konuştuklarını, bir ara memurun yanlarından ayrıldığını, yanındaki arkadaşı S. ile Abdulahit'e seslendiklerini, ancak ses gelmediğini, yaşlı olduğunu, uyumuş olabileceğini düşünerek bir daha seslenmediklerini, hatırladığı kadarı ile saat 21:30 civarında nöbetçi memurun yeni bir hükümlüyü müşahede bölümüne getirdiğini, odasına bıraktıktan sonra Abdulahit'in yanına gittiğini, hemen koşarak geri döndüğünü, yüzünün bembeyaz olduğunu, herhangi bir ses ya da bağırışma duymadığını, olay öncesinde olumsuz bir durumun da yaşanmadığını” beyan etmiştir.

15. Yine A.K. ile Cezaevinin aynı koridorunda ancak farklı bir odasında bulunan S.A. ise ifadesinde “yirmi gün önce terör suçlarından hükümlülerin bulunduğu koğuştan ayrılmak istediğini, bu koğuştan çıkarılarak müşahede bölümüne getirildiğini, 28/6/2012 günü yaşlı bir şahsın müşahede odasına getirildiğini, başka bir odaya yerleştirildiğini, bir ara aynı koğuşta kaldığı M.S.D.'nin bu şahsa seslendiğini, bir şeyler konuştuklarını, nöbetçi memurların sürekli koridorda dolaştığını, bir ara nöbetçi memurdan sıcak suyu açmasını istediklerini, banyo yaptıklarını, nöbetçi memurun bir ara müşahede bölümünden ayrılarak bir süre sonra geri döndüğünü, bir başka hükümlüyü getirdiğini, herhangi bir ses duymadıklarını, olumsuz bir durum yaşanmadığını” beyan etmiştir.

16. A.K.nin öldüğü esnada başvuruçunun bulunduğu koridorda nöbetçi olan ve olaya ilk müdahalede bulunan infaz ve koruma memuru M.C. alınan ifadesinde “ölenin kuruma bir önceki gün (28/6/2012) saat 14:00'te geldiğini, daha önce intihara teşebbüs ettiğinin söylendiğini, şahsın tedirgin olduğunu, "beni öldürecekler" diye konuştuğunu, kendisini sakinleştirmeye çalıştığını, ailesi hakkında konuştuklarını, bunun dışında olumsuz bir durumun olmadığını, nöbeti devrettiği arkadaşına Abdulahit'in durumunu anlattığını, olay günü ise saat 18:00'de N.A.'dan nöbeti devraldığını, müşahede bölümünde bir odada iki kişi, koridorun sonundaki odada ise Abdulahit olmak üzere toplamda üç kişi bulunduğunu, ölene herhangi bir ihtiyacı olup olmadığını sorduğunu, sık sık müşahede bölümünde dolaştığını, içeride bulunanlarla konuştuğunu, bir ara banyolarını yapmaları için bu bölümdakilere sıcak su verilmesini sağladığını, B bloktaki görevli arkadaşına havalandırma kapılarını kapatması için yardımcı olduğunu, daha sonra müşahede bölümüne yeni gelen bir hükümlüyü alması gerektiğinin söylendiğini, bu nedenle girişe gittiğini, İ.Y. isimli bu hükümlünün girişini yaptıklarını, onu müşahede bölümüne götürerek odaya koyduktan sonra Abdulahit'in yanına gittiğinde üzerindeki gömlek ile kendisini müşahede odasının parmaklıklarına astığını ve hareketsiz durduğunu gördüğünü, hemen telefonun bulunduğu bölüme koşarak durumu başmemur N.A.'ya iletildiğini, ölenin kendisine intihardan söz etmediğini, sürekli kendisini öldüreceklerinden söz ettiğini, bulunduğu yere başka mahkumların gelip gelmeyeceğini sorduğunu” beyan etmiştir.

17. Midyat M tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu 2. Müdürü C.A. alınan ifadesinde “27/6/2012 günü Diyarbakır D Tipi Ceza İnfaz Kurumu'ndan arandığını, terör örgütü mensuplarının kaldığı koğuştan kendi isteği ile ayrılan ve intihara teşebbüs eden Abdulahit Kılıç'ın Midyat M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'na naklediğini öğrendiğini, şahsın terör örgütü mensuplarından korunması gerektiğinin söylendiğini, durumu M.A. isimli memura anlattığını, durumun başmemurlara da iletilmesi talimatı verdiğini, 28.06.2012 günü öğleden sonra Abdulahit'in kuruma getirildiğini, başmemurlar Y.Y. ve L.Y. ile birlikte şahısla görüşüğünü, ölenin terör örgütüyle hiçbir ilişkisi olmadığını, Diyarbakır'da kaldığı koğuşta terör örgütü mensuplarından baskı gördüğünü, kendisini öldüreceklerine dair şeyler duyduğunu, bu nedenle koğuşun tuvaletine giderek permatik ile boğazını kestiğini söylediğini, daha sonra o koğuştan ayrılmak istediğini, Midyat'ta kesinlikle terör örgütü mensupları ile kalmak istemediğini, tarafsız konumda olanlara da güvenmediğini, bu nedenle tek başına kalmak istediğini söylediğini, kurumda kapasite fazlası olması ve boş oda bulunmaması

nedeniyle Abdülvahit'in müşahade bölümüne alındığı, kendisi ile yapılan görüşmede psikolojik sorununun olmadığı ve ilaç kullanmadığının öğrenildiğini, nöbetçileri uyardıklarını, doktor muayenesinden de geçirildiğini, olay günü 21:30 sıralarında başmemur N.A'nın kendisini arayıp ölenin kendisini astığını söylediğini” beyan etmiştir.

18. Müteveffanın eşi ve çocukları (başvurucular) ise alınan ifadelerinde “*ölenin hayat dolu yaşamayı seven bir kişi olduğunu, gayet sakin ve ne konuştuğunu bir kişi olduğunu, psikolojisinin iyi durumda olduğunu, cezaevine girmeden intihar girişiminde bulunduğunu, can güvenliğinden endişe ettiğine dair kendilerine bir beyanda bulunmadığını, kendisine yönelik bir tehdit unsurunun bulunmadığını”* beyan etmiştir.

19. Soruşturma kapsamında incelenen Ceza İnfaz Kurumu güvenlik kamera kayıtlarından olay günü infaz koruma memurlarının belirli aralıklarla müşahade bölümüne giriş çıkış yaptıkları, ölüm olayından önce en son infaz koruma memuru M.C.nin 18.15, 18.37 ve 19.40'ta müşahade bölümüne girdiği ve kontrol yaptığı, 19.49'da bu bölümden ayrıldığı, daha sonra M.C.nin 21.16'da Ceza İnfaz Kurumuna yeni gelen bir hükümlüyü müşahade bölümüne götürdüğü, 21.19'da ise müşahade bölümünden koşarak geri döndüğü, orada bulunan telefonla görüştüğü ve ardından diğer infaz ve koruma memurlarının, Ceza İnfaz Kurumu 2. Müdürü'nün, sağlık ekibinin ve Cezaevi Savcısı'nın olay yerine intikal ettiği tespit edilmiştir.

20. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığının 30/6/2012 tarihli ölü muayene ve otopsi tutanağında A.K.nin ölümünün asiya bağlı asfiksi sonucu meydana geldiği ve ası filinin kişi canlıyken vuku bulduğu belirtilmiştir.

21. Somut olaya ilişkin Midyat Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yürütülen soruşturma sonucunda 14/11/2012 tarihli ve K.2012/1049 sayılı kararla kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar verilmiştir. Anılan kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

“... Midyat M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'na bir gün önce nakille gelen Abdülvahit Kılıç'ın, tutulduğu müşahade bölümünde kendisini asarak intihar ettiği olay hakkında ceza infaz kurumu idare ve personellerini de içine alacak şekilde soruşturma yürütülmüşse de; yukarıda ayrıntılı şekilde anlatıldığı üzere ölenin ası sonucu öldüğünün ve asının kişi sağken vuku bulduğunun otopsi işlemi ile belirlendiği, ölede daha önceki intihar girişimi nedeniyle boğazındaki yara dışında başkaca yeni darp-cebir izinin bulunmadığı, ölenin daha önce Diyarbakır D Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda intihar girişiminde bulunduğu, bunun nedeninin ise koşu sırasında kendisinin öldürülmesine karar verildiği olarak gösterdiği, Diyarbakır'dan başka bir yerdeki ceza infaz kurumuna sevkini istediği, Midyat M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'na geldiğinde de terör örgütü mensuplarının kaldıkları koşu ya da bağımsız terör koşusunda kalmak istemediğini, güvenmediğini, tek başına kalmak istediğini idareye bildirdiği, bu nedenle hem ölenin güvenliği hem de kendi talebi doğrultusunda ölenin müşahade odasına alındığı, burada infaz koruma memurlarınca kendisi ile ilgilenildiği, gün içerisinde sık sık müşahade nöbetçi memurlarınca müşahade bölümünde kontrollerin yapıldığı, ancak olay saatinde müşahade nöbetçisi olan M.C.'nin müşahade bölümüne bir başka hükümlüyü getirmek üzere bölümden ayrıldığı bir zamanda ölenin kendisine ait gömleği ile kendisini müşahade odası parmaklıklarına astığı, bu şekilde intihar girişiminde bulunarak hayatını kaybettiği, somut olayda Abdülvahit Kılıç'ta intihar düşüncesinin bir başkası tarafından oluşturulduğuna, ölenin intihara azmettirildiğine ya da bu konuda teşvik edildiğine, bu yönde aldığı kararın bir başkası tarafından güçlendirildiğine veya ölene intihara kalkışması konusunda yardım edildiğine dair herhangi bir bulgu ve delil de bulunmadığı, tüm dosya kapsamına göre ölenin infaz kurumunda intihara kalkışarak hayatını kaybetmesinde infaz kurumu idaresine ve infaz koruma görevlilerine atfı kabul herhangi bir kusur bulunmadığı, kamu görevlilerinin görevlerinin gereklerine aykırı hareket ettiklerine,

görevlerini ihmal ettiklerine ya da savsadicıklarına dair herhangi bir delil yada bulgu bulunmadığı anlaşıldığından; soruşturmaya konu edilen olay hakkında suç yokluğu nedeniyle...”

22. Başvurucuların kovuşturmaya yer olmadığına dair karara karşı itirazları üzerine, itiraz incelemesini yapan Mardin 1. Ağır Ceza Mahkemesi 26/12/2012 tarihli ve 2012/551 Değişik İş sayılı kararıyla *“dosya kapsamı ve kovuşturma yapılmasına yer olmadığına dair kararın gerekçesi dikkate alındığında müştekiler vekilinin iddiasının iddianame konusu yapılmasına yeter delil bulunmadığı”* gerekçesiyle itirazın reddine karar vermiştir.

23. Bu karar 10/1/2013 tarihinde başvuru vekiline tebliğ edilmiş olup 8/2/2013 tarihli bireysel başvuruda süre aşımı bulunmadığı anlaşılmıştır.

2. Ölüm Olayına İlişkin Yürütülen Disiplin Soruşturması Süreci

24. Meydana gelen ölüm olayına ilişkin olarak Midyat M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Amirliği tarafından olay tarihinde müşahede bölümünde nöbetçi olan infaz ve koruma memuru M.C. ile infaz ve koruma başmemuru N.A. hakkında disiplin soruşturması başlatılmıştır.

25. M.C. hakkında yapılan disiplin soruşturması sonucunda M.C.nin müteveffanın durumundan haberdar olduğu için kendisini sık sık kontrol ettiği ve kendisine tavsiyelerde bulunduğu, olay günü de belli aralıklar ile müşahede bölümünü kontrol ettiği, daha sonra Cezaevine yeni gelen bir hükümlüyü müşahede bölümüne yerleştirmek için geri döndüğünde ölüm olayını fark edip derhâl vardiya sorumlusuna bildirdiği ve bu nedenle olayda herhangi bir kasıt veya ihmalinin olmadığı belirtilerek disiplin cezası verilmesine yer olmadığına karar verilmiştir.

26. N.A. hakkında yapılan disiplin soruşturması sonucunda ise N.A.nın olayı öğrenir öğrenmez görevli personeli toplayarak müşahede kısmında hazır buldukları, akabinde durumu Kurum Müdürü ve 112 acil servise bildirdiği ve olayda herhangi bir ihmal veya gecikmeye mahal vermediği belirtilerek disiplin cezası verilmesine yer olmadığına karar verilmiştir.

3. Ölüm Olayının Ardından Açılan Tazminat Davası Süreci

27. UYAP sistemi üzerinden elde edilen bilgilere göre başvuru 13/5/2013 tarihli dilekçede özetle *“A.K.’nin hükümlü olarak bulunduğu Midyat M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda girdiği bunalım yüzünden kendini asarak intihar etmesinde davalı idarenin hizmet kusuru bulunduğunu, A.K.’nin daha önce intihar girişiminde bulunduğu halde hiçbir psikolojik destek ve tedavi uygulanmadan Ceza İnfaz Kurumuna geri gönderildiğini, durumuna uygun bölümde barındırılmadığını ve tek başına gözden uzak bir bölüme konulduğunu”* belirtmiş ve Bakanlık aleyhine maddi ve manevi tazminat davası açmışlardır.

28. Mardin İdare Mahkemesi, 22/1/2014 tarihli ve E.2013/871, K.2014/172 sayılı kararıyla davanın reddine karar vermiştir. Anılan kararın gerekçesi şöyledir:

“... ”

Dava konusu olayda, Abdulvahit Kılıç'ın 28/06/2012 tarihinde sevk edildiği Midyat M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda kendi talebi ve özel durumu gözetilerek tek başına kalabileceği, bu şekilde daha önceki intihar girişiminin nedeni olarak gösterdiği "başkaları (terör örgütü mensupları) tarafından öldürülme korkusu ve kaygısının" en aza indirgenebileceği müşahade bölümüne konulduğu, intihar girişimini kolaylaştırabilecek kesici

ve delici aletler, ip, kemer vb. herhangi bir eşyanın kendisine verilmediği, bununla birlikte üzerindeki gömleğini kullanarak kendini astığı görülmektedir.

Olayda, davalı idarenin Abdulvahit Kılıç'ın intihar girişimini kolaylaştıracak fiziki şartları bahsi geçen kişiye sunmaması ve insani ihtiyaç olarak kabul edilmesi zorunlu olan giyim eşyası dışında herhangi bir eşyanın kendisine verilmemesi durumu birlikte gözetildiğinde, davalı idarenin bu yönüyle herhangi bir hizmet kusurunun bulunmadığı açıktır.

Diğer yandan, Abdulvahit Kılıç'ın daha önce intihar girişiminde bulunması nedeniyle, intihar eğilimi olan biri olarak gerekli tüm psikolojik ve psikiyatrik tedavi ve desteklerin davalı idare tarafından sağlanması gerektiği açık olmakla birlikte, bahsi geçen kişinin fiziki tedavisinin ardından 28/06/2012 tarihinde sevk edildiği Midyat M Tipi Kapalı Ceza Evinde sevk tarihinin ertesi günü (29/06/2012) tarihinde intihar etmesi nedeniyle, davalı idarenin sunacağı veya sunma ihtimali olan psikolojik ve psikiyatrik tedavi ve destekleri sunmasına imkan vermediği görülmektedir. Bu nedenle, daha önceki intihar girişiminden kaynaklanan fiziki yaralarının tedavisi tamamlandıktan sonra doğrudan Midyat M Tipi Kapalı Ceza Evine sevk edilen Abdulvahit Kılıç'a davalı idare tarafından psikolojik destek ve tedavi imkanı sunulup sunulmayacağına varsayım dayalı olarak tespiti ve bu şekilde davalı idarenin hizmet kusurunun bulunduğu kabulünün mümkün olmadığı açıktır.

Bu durumda, davalı idarenin intihar girişimini kolaylaştıracak fiziki ortamı, kesici ve delici aletler ile ası olayında kullanılabilecek ip ve kemer benzeri eşyaları bahsi geçen kişiye sunmaması, bunun yanında intihar olayında kullanılan gömleğin zorunlu bir insani ihtiyaç olması, intihar eğilimi olduğu açık olan Abdulvahit Kılıç'ın sevkini ertesi günü intihar etmek suretiyle psikolojik destek ve tedaviye imkan vermemesi ve diğer yandan olayın sessizlik içerisinde gerçekleşmiş olması hususu da göz önüne alındığında, davalı idare tarafından intihar olayını engelleme konusunda gerekli önlemlerin alınmadığı ve intihar eylemi nedeniyle davalı idarenin kusurlu olduğu sonucuna ulaşmak mümkün olmadığından, davalı idarenin tazmin sorumluluğundan söz etmeye hukuken imkan bulunmamaktadır.”

29. Bu karar başvuru tarafından temyiz edilmiş olup hâlen Danıştay nezdinde derdesttir.

B. İlgili Hukuk

30. 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un “Hapis cezalarının infazında gözetilecek ilkeler” kenar başlıklı 6. maddesinin ilgili hükümleri şöyledir:

“(1) Hapis cezalarının infaz rejimi, aşağıda gösterilen temel ilkelere dayalı olarak düzenlenir:

a) Hükümlüler ceza infaz kurumlarında güvenli bir biçimde ve kaçmalarını önleyecek tedbirler alınarak düzen, güvenlik ve disiplin çerçevesinde tutulurlar.

b) Ceza infaz kurumlarında hükümlülerin düzenli bir yaşam sürdürmeleri sağlanır. Hürriyeti bağlayıcı cezanın zorunlu kıldığı hürriyetten yoksunluk, insan onuruna saygının korunmasını sağlayan maddî ve manevî koşullar altında çektirilir. Hükümlülerin, Anayasada yer alan diğer hakları, infazın temel amaçları saklı kalmak üzere, bu Kanunda öngörülen kurallar uyarınca kısıtlanabilir.

c) Cezanın infazında hükümlünün iyileştirilmesi hususunda mümkün olan araç ve olanaklar kullanılır. Hükümlünün kanun, tüzük ve yönetmeliklerle tanınmış haklarının dokunulmazlığını sağlamak üzere cezanın infazında ve iyileştirme çabalarında kanunilik ve hukuka uygunluk ilkeleri esas alınır.

...

f) Ceza infaz kurumlarında hükümlülerin yaşam hakları ile beden ve ruh bütünlüklerini korumak üzere her türlü koruyucu tedbirin alınması zorunludur.

...”

31. 5275 sayılı Kanun’un “*Hapis cezasının infazının hastalık nedeni ile ertelenmesi*” kenar başlıklı 16. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

“(1) Akıl hastalığına tutulan hükümlünün cezasının infazı geriye bırakılır ve hükümlü, iyileşinceye kadar Türk Ceza Kanununun 57 nci maddesinde belirtilen sağlık kurumunda koruma ve tedavi altına alınır. Sağlık kurumunda geçen süreler cezaevinde geçmiş sayılır.

(2) Diğer hastalıklarda cezanın infazına, resmî sağlık kuruluşlarının mahkûmlara ayrılan bölümlerinde devam olunur. Ancak bu durumda bile hapis cezasının infazı, mahkûmun hayatı için kesin bir tehlike teşkil ediyorsa mahkûmun cezasının infazı iyileşinceye kadar geri bırakılır.”

32. 5275 sayılı Kanun’un “*Akıl hastalığı dışında ruhsal rahatsızlığı olan hükümlülerin cezalarının infazı*” kenar başlıklı 18. maddesi şöyledir:

“(1) Hapsedilme ve diğer nedenlerden kaynaklanan akıl hastalığı dışında ruhsal rahatsızlıkları bulunup da ruh ve sinir hastalıkları hastanelerinde tutulmaları gerekli görülmeyle infaz kurumlarına geri gönderilenlerin cezaları, belirlenen infaz kurumlarının mahsus bölümlerinde infaz edilir.

(2) Birinci fıkrada belirtilenlerin cezalarının infazı için belirlenen infaz kurumlarının ihtiyaç duyduğu uzman ve diğer tıp görevlileri, Sağlık Bakanlığınca karşılanır.”

33. 5275 sayılı Kanun’un “*Hükümlünün muayene ve tedavi istekleri*” kenar başlıklı 71. maddesi şöyledir:

“(1) Hükümlü, beden ve ruh sağlığının korunması, hastalıklarının tanısı için muayene ve tedavi olanaklarından, tıbbî araçlardan yararlanma hakkına sahiptir. Bunun için hükümlü öncelikle kurum revirinde, mümkün olmaması hâlinde Devlet veya üniversite hastanelerinin mahkûm koşullarında tedavi ettirilir.”

34. 6/4/2006 tarihli ve 26131 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan, Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük’ün (İnfaz Tüzüğü) “*Psiko-sosyal yardım servisi*” başlıklı 24. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“(1) Psiko sosyal yardım servisi personel ve hükümlülerin ruh ve beden sağlığı ve bütünlüğüne ilişkin koruyucu, geliştirici programları araştıran, uygulayan ve gerektiğinde tedavi sürecine katılarak psikolojik destek ve müdahalede bulunan, ayrıca hükümlülerin bireysel özelliklerini, yaşam koşullarını ve suç işleme nedenlerini belirleyerek bireysel gelişmelerine yardımcı olan, kurum yaşamına uyumlarını ve toplumsal yaşamla uyumlaşmalarını sağlayan ve bireyin yeniden suç işlemesini engelleyecek önlemleri alan ve bu amaçla gerektiğinde kurum en üst amirinin bilgisi dahilinde, aileler ve sosyal çevreyle görüşme yapan servistir. Psiko-sosyal yardım servisinde, psikolog ve sosyal çalışmacı görev yapar.”

35. 17/6/2005 tarihli ve 25848 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Ceza İnfaz Kurumlarında Bulundurulabilecek Eşya ve Maddeler Hakkında Yönetmelik’in “*Giyim eşyaları*” başlıklı 7. maddesi şöyledir:

“Hükümlülerin koğuş, oda ve eklentilerinde birer adet palto, manto ve mont, iki adet ceket veya ceket yerine kullanılabilen hurka, dört adet pantolon ve/veya etek, bayan için iki adet elbise, bir takım eşofman, dört adet gömlek, iki adet kazak, iki takım pijama, bir spor ayakkabısı, bir kışlık ayakkabı, bir iskarpin, üç adet tişört, iki adet kravat, bir adet kemer, gerektiği kadar iç çamaşırı, çorap, bir terlik, havlu ve bir bornoz ile kaşkol, 25/11/1925 tarihli ve 671 sayılı Şapka İktisâsı Hakkında Kanuna aykırı olmayan bir adet şapka bulundurulmasına izin verilir.

Hükümlüler; ceza infaz kurumu dışından getirilmesine izin verilen giyim eşyalarından eskiyenlerini, yenileriyle değiştirebilir.”

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

36. Mahkemenin 4/11/2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvurucların 8/2/2013 tarihli ve 2013/1655 numaralı bireysel başvurusu incelenip gereği düşünöldü:

A. Başvurucların İddiaları

37. Başvuruclar, müteveffanın daha önceden de intihar girişiminde bulunmuş olmasına rağmen yeterince tedavi edilmeden tekrar cezaevine sevk edildiğini, okuma yazma düzeyi zayıf olan müteveffanın kendi isteği ile başka bir cezaevine sevk talebinde bulunduğuna ilişkin soruşturma dosyasında yer alan dilekçenin sahte olabileceğini, intihar düşüncesi olan müteveffanın herhangi bir psikolojik tedavi ve destek sağlanmadan cezaevine gönderildiğini ve Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığınca Midyat Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilen yazıda durumun hassasiyetinin belirtilmesine rağmen cezaevi idaresince gerekli güvenlik önlemleri alınmadan müşahede odasına konulduğunu, müşahede bölümünde görevli memurun denetim ve gözetim görevini yerine getirmediğini, bu ihmaller zincirinin müteveffanın intihar etmemiş olabileceği şüphesini uyandırdığını, intihar etmiş olsa bile bu ihmallerin ölüm olayında etkili olduğunu, soruşturma dosyasındaki mevcut delillere rağmen Midyat Cumhuriyet Başsavcılığınca sorumluları koruma kaygısı ile kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar verildiğini, bu karara itiraz etmelerine rağmen itirazı inceleyen mercii tarafından hiçbir somut gerekçe gösterilmeden matbu cümlelerle itirazlarının reddedildiğini belirterek Anayasanın 17. ve 141. maddelerinde güvence altına alınan haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminat taleplerinde bulunmuşlardır.

38. Başvuruclar ayrıca müteveffanın siyasi bir olaydan dolayı cezaevinde bulunduğunu, “Kürt” kökenli olması nedeniyle cezaevinde ayrımcılığa maruz kaldığını ve bu durumun da yakınlarını ölüme sürükleyen etkenlerden biri olduğunu belirterek Anayasa'nın 10. maddesinde tanımlanan eşitlik ilkesinin de ihlal edildiğini iddia etmişlerdir.

B. Değerlendirme

39. Anayasa Mahkemesi, olayların başvuruclar tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağılı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (*Tahir Canan*, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvuruclar, her ne kadar gerekçeli karar haklarının da ihlal edildiğini ileri sürmüş olsalar da başvurucların bu yöndeki iddiaları yaşam hakkı kapsamında yapılan incelemelerde değerlendirilecektir. Bu nedenle başvurucların şikâyetleri Anayasa'nın 10. ve 17. maddelerinde güvence altına alınan eşitlik ilkesi ile yaşam hakkı kapsamında incelenecektir.

1. Yaşam Hakkının İhlal Edildiği İddiası

40. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü ve 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkraları uyarınca Anayasa'da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından ihlal edildiğini iddia eden kişilere Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru hakkı tanınmıştır.

41. Anayasa'nın "*Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı*" başlıklı 17. maddesinin birinci fıkrası şöyledir;

"Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir."

42. Yaşam hakkına yönelik yapılacak bir incelemede öncelikle başvurucunun, başvuru ehliyeti ve ihlal iddiasının incelenmesinde menfaatinin bulunup bulunmadığı denetlenmelidir. 6216 sayılı Kanun'un 46. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, ancak ihlale yol açtığı ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal nedeniyle güncel ve kişisel bir hakkı doğrudan etkilenenlerin bireysel başvuru hakkına sahip oldukları kurala bağlanmıştır. Yaşam hakkının doğal niteliği gereği, yaşamını kaybeden kişiler açısından bu hakka yönelik bir başvuru ancak yaşanan ölüm olayı nedeniyle mağdur olan ölen kişilerin yakınları tarafından yapılabilecektir (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 41). Somut olayda başvurucular, başvuru konusu olayda ölen kişinin eşi ve çocukları olup başvuru konusu olaya ilişkin yürütülen ceza soruşturmasına etkin bir şekilde katılmışlar ve soruşturma sürecini takip etmişlerdir. Bu nedenle başvuruda, gerçekleşen ölüm olayı ile ilgili yürütülen soruşturmanın Anayasa'nın 17. maddesindeki yaşam hakkının ihlali niteliğinde olduğunun tespitinde başvurucuların meşru menfaati olacağı anlaşıldığından başvuru ehliyeti açısından bir eksiklik bulunmadığı tespit edilmiştir.

43. Kişinin yaşam hakkı ile maddi ve manevi varlığını koruma hakkı, birbirleriyle sıkı bağlantıları olan devredilmez ve vazgeçilmez haklardan olup devletin bu konuda pozitif ve negatif yükümlülükleri bulunmaktadır. Devletin, negatif bir yükümlülük olarak yetki alanında bulunan hiçbir bireyin yaşamına kasıtlı ve hukuka aykırı olarak son vermeme, bunun yanı sıra pozitif bir yükümlülük olarak yine yetki alanında bulunan tüm bireylerin yaşam hakkını gerek kamusal makamların gerek diğer bireylerin gerekse kişinin kendisinin eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı koruma yükümlülüğü bulunmaktadır (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, §§ 50, 51).

44. Anayasa Mahkemesinin yaşam hakkı kapsamında devletin sahip olduğu pozitif yükümlülükler açısından benimsediği temel yaklaşıma göre devletin sorumluluğunu gerektirebilecek şartlar altında gerçekleşen ölüm olaylarında Anayasa'nın 17. maddesi; devlete, elindeki tüm imkânları kullanarak bu konuda ihdas edilmiş yasal ve idari çerçevenin, yaşamı tehlikede olan kişileri korumak için gereği gibi uygulanmasını ve bu hakka yönelik ihlallerin durdurulup cezalandırılmasını sağlayacak etkili idari ve yargısal tedbirleri alma görevi yüklemektedir. Bu yükümlülük -kamusal olsun veya olmasın- yaşam hakkının tehlikeye girebileceği her türlü faaliyet bakımından geçerlidir (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, § 52).

45. Başvuru konusu olayda başvurucular tarafından, kamu görevlilerince müteveffanın yaşamını korumak için gerekli önlemlerin alınmadığı ve ölüm olayına ilişkin etkin bir soruşturma yürütülmediği ileri sürülmektedir. Bu nedenle başvurucuların yaşam hakkının ihlaline ilişkin iddialarının, yukarıda belirtilen ilkeler çerçevesinde, devletin

müteveffanın yaşamını koruma konusunda gerekli tedbirleri alma yükümlülüğü ile ölüm olayına ilişkin etkili bir soruşturma yapma yükümlülüğü kapsamında ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekmektedir.

a. Yaşam Hakkı Kapsamında Yürütülen Ceza Soruşturmasının Etkili Olmadığı İddiası Yönünden

46. Başvurucular, A.K.nin hayatını kaybettiği olaya ilişkin yürütülen soruşturma sonucunda Midyat Cumhuriyet Başsavcılığınca sorumluları koruma kaygısı ile kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar verildiğini ve bu karara itiraz etmelerine rağmen itirazı inceleyen merci tarafından hiçbir somut gerekçe gösterilmeden matbu cümlelerle itirazlarının reddedildiğini ileri sürmüşlerdir.

47. Bakanlık görüş yazısında öncelikli olarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihatları uyarınca yaşam hakkı kapsamında yürütülecek bir ceza soruşturmasının, olayın gerçekleştiği koşulların kesin olarak belirlenmesi, makul bir hızlilik içinde yürütülmesi ve sorumluların belirlenmesi ile gerekirse cezalandırılmalarına imkân verecek nitelikte olması gerektiği ifade edilmiştir.

48. Bakanlık görüşünde, yine AİHM kararlarına dayanılarak somut olayda varılan sonuçla ilgili değil, bu sonucu doğuran araçlarla ilgili bir yükümlülüğün söz konusu olduğu, yetkililerin somut olaya ilişkin delillerin toplanabilmesi için kendilerinden beklenen bütün makul önlemleri almaları gerektiği ve soruşturmada sorumlu kişi ya da kişilerin tespit edilmesini engelleyebilecek nitelikteki her eksikliğin onun etkinliğine zarar verebileceği belirtilmiştir.

49. Bakanlık görüşünde mevcut başvuru ile ilgili olarak başvurucuların yakını A.K.nin ölümü sonrasında Midyat Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından bir soruşturma yürütüldüğü, soruşturma kapsamında olay yeri keşif görgü tespit tutanağı hazırlandığı, müteveffanın cesedi üzerinde ölü muayenesi ve otopsi işlemi yapıldığı, anılan işlemler neticesinde ölümün asıya bağlı asfiksi sonucu meydana geldiğinin belirlendiği, Savcılık tarafından ayrıca olay yerinde inceleme yapıp fotoğraf ve video çekimi yapıldığı, olay yeri krokisi çizildiği, olayın gerçekleştiği Cezaevi müşahede bölümüne ait güvenlik kamera görüntülerinin incelendiği, Cezaevi görevlileriyle A.K. ile müşahede odasında bulunan diğer hükümlülerin ifadelerinin alındığı ve son olarak müteveffanın eşi ve çocuklarının alınan ifadelerinde müteveffanın psikolojik rahatsızlığı bulunmadığını ve psikolojisinin iyi olduğunu belirttikleri ifade edilmiştir.

50. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı beyan dilekçesinde, başvuru formundaki iddia ve taleplerinin tekrarı mahiyetinde ifadelerde bulunmuşlardır.

51. 6216 sayılı Kanun'un "*Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik şartları ve incelenmesi*" kenar başlıklı 48. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Mahkeme, ...açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir."

52. Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen yaşam hakkı kapsamında devletin yerine getirmek zorunda olduğu pozitif yükümlülüklerin usule ilişkin boyutu, yaşanan ölüm olayının tüm yönlerinin ortaya konulmasına ve sorumlu kişilerin belirlenmesine imkân tanıyan bağımsız bir soruşturmanın yürütülmesini gerektirmektedir. Bu usul yükümlülüğü çerçevesinde devlet, doğal olmayan her ölüm olayının sorumlularının belirlenmesini ve

gerekirse cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili resmî bir soruşturma yürütmek durumundadır. (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, § 54). Bu usul yükümlülüğünün gerektiği şekilde yerine getirilmemesi hâlinde devletin negatif ve pozitif yükümlülüklerine gerçekten uyup uymadığının tam olarak tespit edilmesi mümkün değildir. Bu nedenle soruşturma yükümlülüğü, devletin bu madde kapsamındaki negatif ve pozitif yükümlülüklerinin güvencesini oluşturmaktadır (*Salih Akkuş*, B. No: 2012/1017, 18/9/2013, § 29).

53. Yaşam hakkı kapsamında yürütülmesi gereken ceza soruşturmalarının amacı, yaşam hakkını koruyan mevzuat hükümlerinin etkili bir şekilde uygulanmasını ve vuku bulan ölüm olayında varsa sorumluları ve sorumluluklarını tespit etmek üzere adalet önüne çıkarılmalarını sağlamaktır. Bu bir sonuç yükümlülüğü değil, uygun araçların kullanılması yükümlülüğüdür. Anayasa'nın 17. maddesi hükümleri, başvuru sahiplerine üçüncü tarafları belirli bir suç nedeniyle yargılatma ya da cezalandırma hakkı verdiği veya devlete tüm yargılamaların mahkûmiyetle ya da belirli bir ceza kararıyla sonuçlandırma ödevi yüklediği anlamına gelmemektedir (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, § 56).

54. Soruşturmanın etkililik ve yeterliliğini temin adına soruşturma makamlarının resen harekete geçmesi ve ölüm olayını aydınlayabilecek, sorumluların tespitine yarayabilecek bütün delillerin toplanması gerekmektedir (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, § 57, *Sadık Koçak ve diğerleri*, B. No: 2013/841, 23/1/2014, § 94).

55. Yürütülecek ceza soruşturmalarının etkinliğini sağlayan hususlardan biri de teoride olduğu gibi pratikte de hesap verilebilirliği sağlamak için soruşturmanın veya sonuçlarının kamu denetimine açık olmasıdır. Buna ilaveten her olayda, ölen kişinin yakınlarının meşru menfaatlerini korumak için bu sürece gerekli olduğu ölçüde katılmaları sağlanmalıdır (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, § 58).

56. Yaşanan bir ölüm olayının oluşumuna ilişkin delillerin değerlendirilmesi idari ve yargısal makamların ödevidir. Ancak Anayasa Mahkemesinin, başvuru konusu olayın gelişim şeklini anlayabilmek ve başvuru sahiplerinin yakınlarının ölümünün “şüpheli” olduğuna dair iddialarının soruşturma makamları ve derece mahkemeleri tarafından karşılanıp karşılanmadığını nesnel bir şekilde değerlendirmek için olayın oluşum şeklini incelemesi gerekebilmektedir (*Rıfat Bakır ve diğerleri*, B. No: 2013/2782, 11/3/2015, § 68).

57. Bu çerçevede başvuru konusu olayda yürütülen ceza soruşturmasındaki işlemlere (bkz. §§ 13-21) bakıldığında ölüm olayının ardından derhâl soruşturmanın başlatıldığı, soruşturma kapsamında detaylı olay yeri incelemesi yapıldığı, olay yeri krokisinin çizildiği, olayın gerçekleştiği Cezaevi müşahede bölümüne ait güvenlik kamerası görüntülerinin incelendiği, müteveffanın cesedi üzerinde ölü muayenesi ve klasik otopsi işlemlerinin uygulandığı; anılan işlemlerde A.K.nin ası sonucu öldüğünün, asının kişi sağken vuku bulduğunun ve ceset üzerinde önceki intihar girişimi nedeniyle boğazında oluşan yara dışında başkaca darp-cebir izinin bulunmadığının tespit edildiği ayrıca soruşturma kapsamında Cezaevi görevlilerinin, A.K. ile müşahede odasında bulunan diğer hükümlülerin ve A.K.nin eşi ile çocuklarının ifadelerinin alındığı ve böylelikle müteveffanın yakınlarının meşru menfaatleri gereği soruşturma sürecine etkin bir şekilde katılmalarının sağlandığı görülmektedir. Tüm bu hususlar birlikte değerlendirilerek müteveffanın kendi iradesiyle intihar ettiği sonucuna ulaşıldığı anlaşılmıştır.

58. Öte yandan soruşturma kapsamında müteveffanın kaldığı müşahede bölümünün Ceza İnfaz Kurumu görevlilerince sık sık denetlendiği, bu durumun kamera kayıtlarıyla tespit edildiği, müteveffanın intihar etmesini kolaylaştıracak belirli eşyalara erişimi engellenmiş

olmasına rağmen üzerinde bulunan gömlek ile kendisini müşahede odası parmaklıklarına astığı, ayrıca olay tarihinde müşahede bölümünde nöbetçi olan infaz ve koruma memuru M.C. ile infaz ve koruma başmemuru N.A. hakkında yapılan disiplin soruşturması sonucunda her iki kamu görevlisi hakkında da olayda herhangi bir kasıt veya ihmallerinin bulunmadığı gerekçesiyle disiplin cezası verilmesine yer olmadığına karar verildiği tespit edilmiştir. Bu çerçevede Midyat Cumhuriyet Başsavcılığı, 14/11/2012 tarihli kararıyla müteveffanın intihar etmek suretiyle hayatını kaybettiği olayda herhangi bir kişiye atfı kabil bir suç bulunmadığından bahisle kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar vermiştir.

59. Bütün bu veriler kapsamında somut olay bir bütün olarak değerlendirildiğinde Midyat Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından ölüm olayının akabinde derhâl soruşturmaya başlandığı ve soruşturmanın yaklaşık altı ay gibi makul bir sürede tamamlandığı, müteveffanın intihar etmesinden önce yaşadığı olaylara ilişkin detaylı bir araştırma yapıldığı, olaya ilişkin delillerin elde edilmesine yönelik ayrıntılı bir çalışma yürütüldüğü, müteveffanın yakınlarının soruşturma sürecine etkili bir şekilde katılımlarının sağlandığı ve bu surette somut olayın aydınlatılmasına yönelik yeterli çabanın gösterildiği anlaşılmıştır. Bu durumda, yukarıda bahsedilen yaşam hakkının usul boyutuna ilişkin ilkeler karşısında başvuru konusu olayda, soruşturma makamının olayların seyrini aydınlatmaya yönelik işlemlerinden kuşku duyulmasını gerektiren bir durumun veya yürütülen soruşturmanın derinliği ve ciddiyeti üzerinde etki gösterecek nitelikte bir eksikliğin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

60. Ayrıca başvurucular, Midyat Cumhuriyet Başsavcılığınca verilen kovuşturma yapılmasına yer olmadığına dair karara itiraz etmelerine rağmen itirazı inceleyen merci tarafından hiçbir somut gerekçe gösterilmeden matbu cümlelerle itirazlarının reddedilmesi nedeniyle gerekçeli karar haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir. Başvurucuların bu iddialarının da yaşam hakkı kapsamında yürütülen soruşturmanın etkililiği incelenirken değerlendirilmesi gerekmektedir.

61. Temyiz veya itiraz mercilerinin kararların tamamen gerekçeli olması zorunlu değildir. Bu nedenle gerekçe gösterme zorunluluğunun kapsamı, kararın niteliğine göre değişebilir (*Mehmet Yavuz*, B. No: 2013/2995, 20/2/2014, § 51). Kanun yolu incelemesi yapan merciin, yargılamayı yapan mahkemeye aynı sonuca ulaşması ve bunu aynı gerekçeyi kullanarak veya aynı atıfla kararına yansıtması, kararın gerekçelendirilmiş olması bakımından yeterlidir (*Yasemin Ekşi*, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 57).

62. Başvuru konusu olayda Mardin 1. Ağır Ceza Mahkemesi, ölüm olayına ilişkin verilen kovuşturma yapılmasına yer olmadığına dair karara yapılan itirazı, Savcılıkça verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın gerekçesine atıf yaparak ve bu gerekçeyi kabul ederek reddetmiştir (bkz. § 22). Dolayısıyla itiraz mercii tarafından verilen kararının gerekçesiz olduğundan söz edilemez.

63. Açıklanan nedenlerle somut olayda yürütülen ceza soruşturmasında yaşam hakkının usul boyutunun ihlaline neden olabilecek bir yön bulunmadığı anlaşıldığından başvurunun bu kısmının *açıkça dayanaktan yoksun olması* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Yaşamı Korumak İçin Gerekli Tedbirlerin Alınmadığı İddiası Yönünden

64. Başvurucular, yakınları A.K.nin psikolojik sorunları bulunmasına ve daha önceden de intihar girişiminde bulunmasına rağmen kamu görevlilerinin gerekli tedbirleri almaması sonucu yaşamını yitirdiğini iddia etmektedirler.

65. Bakanlık görüşünde, Anayasa'nın 17. maddesinin ihlal edildiği yönündeki şikâyetler değerlendirilirken AİHM'in, devletin yaşamı koruma yükümlülüğünü, devletin egemenlik alanında bulunan kişileri intihara karşı korumayı kapsayacak şekilde yorumladığı belirtildikten sonra konuya ilişkin AİHM kararlarına yer verilmiştir. AİHM'in bu konudaki kararlarında, bireyin kendisine karşı bir risk oluşturduğunu biliyor olması veya bilmesi gerektiği hâlde makul tedbirleri almamasının devletin sorumluluğunu doğurabileceği, bu itibarla her türlü özgürlükten mahrumiyetin -doğası gereği- tutuklu veya hükümlü kişinin psikolojisinin bozulmasına neden olduğu ve dolayısıyla bunun kırılğan ve korumasız bir kişinin intihar etme riskini artırabileceği belirtilmiştir. Ayrıca bu yüzden ulusal mevzuatların cezaevi yetkililerine bu kişiler hakkında daha duyarlı ve dikkatli olma görevi yüklediği, tutuklu veya hükümlü kişilerin hayatlarının gereksiz yere tehlikeye atılmasını önleyici tedbirler getirdiği, bununla birlikte intihar olaylarında devletin yerine getirmesi gereken pozitif yükümlülüklerin kapsamının belirlenmesinde, insan davranışlarının "öngörülemezliği" ilkesinin de gözden kaçırılmaması gerektiği ifade edilmiştir.

66. Bakanlığın görüş yazısında somut olaya ilişkin olarak müteveffanın Diyarbakır D Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda hükümlü olarak bulunduğu sırada boğazını kesmek suretiyle intihara teşebbüs ettiği, kaldırıldığı hastanede yapılan tedavisinin ardından başka bir cezaevine sevkini istediği, bu talep doğrultusunda taburcu olduktan sonra Midyat M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna sevk edildiği, müteveffanın intihar teşebbüsünden sonra hastanede bulunması ve kuruma dönüşte hemen naklinin gerçekleştirilmesi nedeniyle müteveffaya Diyarbakır D Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda psikolojik desteğin sağlanamadığı, Midyat M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda müteveffanın tek başına ayrı bir bölümde kalmak istediğini belirtmesi ve bu yönde dilekçe sunması üzerine İdare ve Gözlem Kurulu kararıyla müşahede bölümüne yerleştirildiği, Kurumun müşahede bölümünde bulunan altı ayrı odada barındırılan hükümlü ve tutuklular için 24 saat nöbetçi infaz ve koruma memuru bulundurulduğu ve nöbetçinin rutin aralıklarla müşahede odalarını gözlemlediği, müteveffanın da müşahede odasında nöbetçinin rutin kontrolünün hemen ardından kendi gömleğini demir parmaklıklara bağlamak suretiyle intihar ettiği, müteveffanın Midyat M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda kaldığı sürede kurum görevlilerine herhangi bir talep veya sorununu bildirmediği, Kurum geçici hekimi tarafından yapılan ilk muayenesinde herhangi bir rahatsızlığa rastlanmadığı, kendisinin de herhangi bir sağlık problemini bildirmediği, bu süreçte herhangi bir psikolog desteğinin verilmediği ve daha önceden herhangi bir hastalığının olup olmadığı konusunda bir bilginin bulunmadığı bilgilerine yer verilmiştir.

67. Başvurucular, Bakanlığın görüş yazısına karşı sundukları dilekçede özetle; müteveffanın ölümünde idarenin gerekli tedbirleri almaması nedeniyle kusurlu olduğunu, Bakanlığın, müşahede odasındaki nöbetçinin rutin kontrolünün hemen ardından müteveffanın intihar ettiğine dair görüşünün kabul edilemeyeceğini zira müşahede bölümünde görevli olan memurun müşahede bölümünden 19.49'da çıktığını, müteveffanın intiharının ise 21.19'da tespit edilebildiğini beyan etmişlerdir.

68. Devletin, yaşam hakkını koruma konusundaki pozitif yükümlülüğü kapsamında, yetki alanında bulunan tüm bireylerin yaşam hakkını gerek kamusal makamların gerek diğer bireylerin gerekse de kişinin kendisinin eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı koruma yükümlülüğü bulunmaktadır (bkz. § 43).

69. Bu kapsamda bazı özel koşullarda devletin, kişinin kendi eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı yaşamı korumak amacıyla gerekli tedbirleri alma yükümlülüğü de bulunmaktadır (*Sadık Koçak ve diğerleri*, § 74). Cezaevlerinde gerçekleşen ölüm olayları için de geçerli olabilecek bu yükümlülüğün ortaya çıkması için cezaevi

yetkililerinin, kendi kontrolleri altındaki bir kişinin kendini öldürmesi konusunda gerçek bir risk olduğunu bilip bilmediklerini ya da bilmeleri gerekip gerekmediğini tespit etmek; böyle bir durum söz konusu ise bu riski ortadan kaldırmak için makul ölçüler çerçevesinde ve sahip oldukları yetkiler kapsamında kendilerinden beklenen her şeyi yapıp yapmadıklarını incelemek gerekmektedir (Benzer yöndeki AİHM kararları için bkz. *Keenan/Birleşik Krallık*, B. No: 27229/95, 3/4/2001, § 92; *Tanrıbilir/Türkiye*, B. No: 21422/93, 16/11/2000, § 72). Ancak özellikle insan davranışının öngörülemezliği, öncelikler ve kaynaklar değerlendirilerek yapılacak işlemin veya yürütülecek faaliyetin tercihi göz önüne alınarak pozitif yükümlülük, yetkililer üzerine aşırı yük oluşturacak şekilde yorumlanmamalıdır (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, § 74). Bu çerçevede Anayasa Mahkemesince yapılacak incelemede, basit bir ihmali veya değerlendirme hatasını aşan bir kusurun cezaevi yetkililerine atfedilebilir atfedilemeyeceğinin ortaya konulması gerekmektedir.

70. Tutuklanan veya hürriyeti bağlayıcı cezasının infazına başlanan kişilerin, daha önce sahip oldukları pek çok özgürlükten mahrum kalmaları ve günlük yaşamlarında ciddi nitelikte bir değişim yaşamalarının doğal bir sonucu olarak psikolojik sağlıkları bozulabilmekte, dolayısıyla kırılgan ve korumasız bir konumda bulunan bu kişilerin intihar etme riski artabilmektedir. Bu nedenle yasal ve ikincil düzenlemelerin, cezaevi yetkililerine, bu kişiler hakkında daha duyarlı ve dikkatli olma görevi yüklemesi ve tutuklu veya hükümlü kişilerin hayatlarının tehlikeye atılmasını önleyici tedbirler alınmasını sağlaması gerekmektedir. Bu amaçla öncelikle cezaevinde kalan kişilerin davranışlarının ve sağlık durumlarının takip edilmesi ve gerektiğinde doktor muayenesine başvurulması, diğer yandan bu konuda meyli olduğu anlaşılmalardan açısından, kendileri için en uygun yerlerde kalmalarının temin edilmesi ve intihar eylemlerinde kullanılacak kesici/delici eşyalara; kemer, çamaşır ipi veya ayakkabı bağcıkları gibi eşyalara el konularak bu tip risklerin azaltılmasına yönelik önlemlerin alınması gerekmektedir (Benzer yöndeki AİHM kararları için bkz. *Keenan/Birleşik Krallık*, §§ 90, 91, *Tanrıbilir/Türkiye*, § 74).

71. Kasten ya da saldırı veya kötü muameleler sonucu meydana gelen ölüm olaylarına ilişkin davalarda Anayasa'nın 17. maddesi gereğince devletin, ölümcül saldırı durumunda sorumluların tespitine ve cezalandırılmalarına imkân verebilecek nitelikte ceza soruşturmaları yürütme yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu tür olaylarda, yürütülen idari ve hukuki soruşturmalar ve davalar sonucunda sadece tazminat ödenmesi, yaşam hakkı ihlalini gidermek ve mağdur sıfatını ortadan kaldırmak için yeterli değildir. Ancak bu yükümlülük her olayda mutlaka ceza soruşturması yürütülmesini gerektirmemektedir. İhmal nedeniyle meydana gelen ölüm olaylarında mağdurlara hukuki, idari ve hatta disiplinle ilgili hukuk yollarının açık olması yeterli olabilir (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, §§ 55, 59).

72. Öte yandan ihmal suretiyle meydana gelen ölüm olaylarında devlet görevlilerinin ya da kurumlarının bu konuda muhakeme hatasını veya dikkatsizliği aşan bir ihmali olduğu yani olası sonuçların farkında olmalarına rağmen söz konusu makamların kendilerine verilen yetkileri göz ardı ederek tehlikeli bir faaliyet nedeniyle oluşan riskleri bertaraf etmek için gerekli ve yeterli önlemleri almadığı durumlarda, bireyler kendi inisiyatifleriyle ne gibi hukuk yollarına başvurmuş olursa olsun, insanların hayatının tehlikeye girmesine neden olan kişiler aleyhine hiçbir suçlamada bulunulmaması ya da bu kişilerin yargılanmaması Anayasa'nın 17. maddesinin ihlaline neden olabilir (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, § 60)

73. Başvuru konusu olayda başvuru sahipleri, yakınları olan A.K.'nin kaldığı cezaevinde gömleği ile demir parmaklıklara boynundan asılı şekilde ölü bulunduğu olayda müteveffanın, kamu görevlilerinin ihmali içeren davranışları neticesinde hayatını kaybettiğini zira daha önceden de intihar girişiminde bulunan müteveffaya Cezaevinde herhangi bir psikolojik

destek sağlanmadığını ve müteveffanın yaşamını korumak için gerekli tedbirlerin alınmadığını ileri sürmüşlerdir.

74. A.K. Midyat M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna nakledilmeden önce Diyarbakır D Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda da intihar teşebbüsünde bulunmuş, tedavi sürecinin ardından talebi doğrultusunda Midyat M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna nakledilmiş ve Ceza İnfaz Kurumu idaresi A.K.nin durumu hakkında bilgilendirilmiştir. Bu durumda, somut olay açısından Ceza İnfaz Kurumu görevlilerinin, müteveffanın hayatını kaybettiği olayda muhakeme hatasını veya dikkatsizliği aşan bir ihmallerinin bulunup bulunmadığının belirlenmesi gerekmektedir.

75. Bu kapsamda, Midyat M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna nakledilen A.K., öncelikle Kurumun geçici hekimi tarafından bir muayeneye tabi tutulmuş ve bu muayenede müteveffanın herhangi bir rahatsızlığına rastlanılmadığı gibi müteveffa da herhangi bir sağlık probleminden bahsetmemiştir. Müteveffanın tek başına kalma yönündeki isteği de “terör örgütü mensupları tarafından öldürüleceği” yönündeki korku ve kaygılarının azaltılabileceği düşüncesiyle Ceza İnfaz Kurumu İdare ve Gözlem Kurulu tarafından kabul edilerek müteveffa, müşahede bölümünde bulunan bir odaya yerleştirilmiştir. Anılan odada - müteveffanın olası bir intihar girişimini engellemek amacıyla- kesici, delici veya zarar verici nitelikte eşyaların bulundurulmasına izin verilmemiş ve müteveffa, nöbetçi infaz koruma memurlarınca rutin aralıklarla gözlemlenmiştir. Ayrıca başvuru her ne kadar müteveffaya Ceza İnfaz Kurumunda psikolojik destek sağlanmadığını ileri sürmüş iseler de müteveffanın Midyat M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna nakledildikten bir gün sonra intihar etmesi nedeniyle psikolojik veya psikiyatrik tedavinin gerekli olup olmadığı konusunda bir araştırma yapılabilmesine imkân tanıyacak yeterli sürenin varlığı konusunda net bir saptama yapılamayacaktır. Tüm bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde somut olayda Ceza İnfaz Kurumu görevlilerinin kastının veya ağır bir ihmalinin varlığından söz edilemeyecektir.

76. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi açısından, idari makamlar ve derece mahkemeleri tarafından başvuru lehine bir tedbir ya da kararın alınması suretiyle ihlalin tespit edilmesi ve verilen karar ile bu ihlalin uygun ve yeterli biçimde giderilmesi hâlinde ilgili tarafın artık mağdur olduğu ileri sürülecektir. Bu iki koşul yerine getirildiği takdirde bireysel başvuru mekanizmasının ikincil niteliği dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin inceleme yapmasına gerek kalmayacaktır. Bu kapsamda, Anayasa'nın 17. maddesine ilişkin şikâyetler açısından kapsamlı bir ceza soruşturmasını müteakip yapılan ve makul bir tazminata hükmedilmesi ile sonuçlanan idari dava yolu, etkili bir başvuru yoludur ve mağdur sıfatını ortadan kaldıracaktır (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, §§ 61, 74; benzer yöndeki AİHM kararları için bkz. *Scordino/İtalya*, B. No: 36813/97, 29/3/2006, §§ 178 vd.; *Eckle/Almanya*, B. No: 8130/78, 15/7/1982, §§ 64-70; *Jensen/Danimarka*, B. No: 48470/99, 20/9/2001; *Fatma Yüksel/Türkiye*, B. No: 51902/08, 9/4/2013, §§ 45, 46).

77. Mağdur sıfatının ortadan kalkması özellikle ihlal edildiği ileri sürülen hakkın niteliği ve ihlali tespit eden kararın gerekçesi ile bu kararın ardından ilgili açısından uğradığı zararların varlığını devam ettirip ettirmediğine bağlı bulunmaktadır (Benzer yöndeki AİHM kararı için bkz. *Freimanis ve Lidums/Letonya*, B. No: 73443/01, 74860/01, 9/2/2006, § 68). Başvuruculara sunulan telafi imkânının uygun ve yeterli olup olmadığı kararı, söz konusu Anayasal temel hak ve özgürlüğün ihlalinin niteliği göz önünde bulundurularak dava koşullarının tamamının değerlendirilmesi sonucunda verilebilecektir. Bu çerçevede bir başvuru mağdur sıfatı, Anayasa Mahkemesi önünde şikâyet ettiği durum için aynı zamanda, idari veya yargısal bir kararla kendisine ödenmesine karar verilen tazminata da

bağlı olabilecektir (*Sadık Koçak ve diğerleri*, § 84; benzer yöndeki AİHM kararları için bkz. *Gafgen/Almanya* [BD], B. No: 22978/05, 1/6/2010, § 116, *Fatma Yüksel/Türkiye*, 51902/08, 9/4/2013, §§ 48, 49).

78. Başvurucular bireysel başvuruda bulunduktan sonra 13/5/2013 tarihli dilekçe ile A.K.nin ölümünde idarenin hizmet kusuru bulunduğundan bahisle Bakanlık aleyhine 10.000 TL maddi, 70.000 TL manevi tazminat davası açmışlardır. Bu dava, her ne kadar Mardin İdare Mahkemesinin 22/1/2014 tarihli kararıyla reddedilmiş ise de hâlen temyiz aşamasında Danıştay nezdinde derdesttir.

79. Somut olayda ölümün gerçekleşmesinde kamu görevlilerinin kasıt veya ağır ihmallerinin bulunmadığı, olaya ilişkin yürütülen kapsamlı bir ceza soruşturmasının ardından başvurucular tarafından ölüm olayında kamu görevlilerinin kusuru olduğundan bahisle tazminat davası açıldığı, anılan davanın başvurucuların uğradıklarını iddia ettikleri maddi ve manevi zararlarının tazminini sağlayarak mağduriyetlerini ortadan kaldırabilecek nitelikte olduğu ancak bu davanın henüz temyiz aşamasında derdest durumda bulunduğu dikkate alındığında başvurucuların Bakanlık aleyhine açtıkları tam yargı davasının sonucunu beklemeden ikincil nitelikteki bireysel başvuru yoluna başvurdukları anlaşılmıştır.

80. Açıklanan nedenlerle başvurucuların, yakınları olan A.K.nin ölümünde idarenin gerekli önlemleri almaması sebebiyle kusurlu olup olmadığını tespit edip yeterli miktarda tazminata hükmedilmesi suretiyle mağdur sıfatlarını sona erdirebilecek nitelikteki tam yargı davasının sonucunu beklemeden bireysel başvuruda buldukları anlaşıldığından başvurunun bu kısmının *başvuru yollarının tüketilmemesi* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Eşitlik İlkesinin İhlal Edildiği İddiası

81. Başvurucular, müteveffanın siyasi bir olaydan dolayı cezaevinde bulunduğunu, “Kürt” kökenli olması nedeniyle cezaevinde ayrımcılığa maruz kaldığını ve bu durumun da yakınlarını ölüme sürükleyen etkenlerden biri olduğunu belirterek Anayasa'nın 10. maddesinde tanımlanan eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini iddia etmişlerdir.

82. Anayasa'nın “*Kanun önünde eşitlik*” kenar başlıklı 10. maddesi şöyledir:

“Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

...

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.”

83. Başvurucuların, Anayasa'nın 10. maddesinde düzenlenen eşitlik ilkesinin ihlal edildiğine yönelik iddialarının, bahsi geçen maddelerdeki ifadeler dikkate alındığında soyut olarak değerlendirilmesi mümkün olmayıp mutlaka Anayasa ve AİHS kapsamında yer alan diğer temel hak ve özgürlüklerle bağlantılı olarak ele alınması gerekir (*Onurhan Solmaz*, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 33).

84. Başvurucuların, eşitlik ilkesinin ihlali iddialarının kişinin maddi ve manevi varlığının korunması hakkı çerçevesinde ve bu hakla bağlantılı olarak ele alınması gerekir. Dolayısıyla kişinin maddi ve manevi varlığının korunması hakkı bakımından eşitlik ilkesi, bağımsız nitelikte koruma işlevine sahip olmayıp bu hakkın kullanılmasını, korunmasını ve başvuru yollarını güvence altına alan tamamlayıcı nitelikte haklardandır.

85. Ayrımcılık yasağının ihlal edilip edilmediğinin tartışılabilmesi için başvuruda, kişinin hangi temel hak ve özgürlüğü konusunda hangi temele dayalı olarak ayrımcılığa maruz kaldığının gösterilmesi gerekir. Ayrımcılık iddiasının ciddiye alınabilmesi için başvurucuların benzer durumdaki başka kişilere yapılan muamele ile yakınlarına yapılan muamele arasında bir farklılığın bulunduğunu ve bu farklılığın meşru bir temeli olmaksızın ırk, renk, cinsiyet, din, dil vb. ayrımcı bir nedene dayandığını makul delillerle ortaya koymaları gerekir. Somut olayda başvurucular, müteveffanın “Kürt” kökenli olması nedeniyle bulunduğu Ceza İnfaz Kurumunda ayrımcılığa uğradığını dile getirmiş ancak etnik kökeni nedeniyle müteveffanın nasıl bir ayrımcı muameleyle maruz kaldığını veya bezer durumdaki diğer tutuklu ve hükümlülerin yararlandığı hangi haklardan yararlanmadığını ortaya koyabilecek herhangi bir beyanda bulunmaksızın soyut olarak eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

86. Açıklanan nedenlerle başvurucular, ihlal iddialarını kanıtlayacak herhangi bir delil ileri sürmeksizin soyut olarak eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürdüklerinden başvurunun bu kısmının *açıkça dayanaktan yoksun olması* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucuların,

1. Yaşam hakkı kapsamında yürütülen ceza soruşturmasının etkili olmadığı yönündeki şikâyetlerinin *açıkça dayanaktan yoksun olması*,

2. Yaşam hakkının korunması için gerekli tedbirlerin alınmadığı yönündeki şikâyetlerinin *başvuru yollarının tüketilmemesi*,

3. Eşitlik ilkesinin ihlal edildiğine yönelik şikâyetlerinin *açıkça dayanaktan yoksun olması* nedenleriyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde bırakılmasına

4/11/2015 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Burhan ÜSTÜN

Üye
Serruh KALELİ

Üye
Nuri NECİPOĞLU

Üye
Hasan Tahsin GÖKCAN

Üye
Rıdvan GÜLEÇ